

Malik SƏLİMOV

Azərbaycan Respublikası Milli
Təhlükəsizlik Xidmətinin Heydər
Əliyev adına Akademiyasının baş
müəllimi, hüquq elmləri namizədi, dosent
e-mail: maliksalimov1857@gmail.com

Nəzakət SƏLİMOVA

Bakı Biznes Universitetinin müəllimi,
psixologiya elmləri namizədi
e-mail: nezaketsalimova1@gmail.com
<https://doi.org/10.6213/CVWS9308>

ŞƏXSİN ÖLKƏDƏN ÇIXIŞINA MƏHDUDİYYƏT ("STOP") QOYULMASININ HÜQUQİ VƏ SOSIAL-PSIXOLOJİ ASPEKTLƏRİ

XÜLASƏ

Məqalədə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının prioritet mühafizəsi fonunda hüquq pozuntusu törətmiş şəxslərin hüquqlarının məhdudlaşdırılması, o cümlədən şəxsin ölkə hüdudlarından kənara çıxışına məhdudiyət (stop) qoyulmasının tətbiqi əsasları, qaydası və bununla bağlı digər məsələlər geniş araşdırılır.

Cinayət, cinayət-prosessual, inzibati, inzibati-prosessual, mülki-prosessual, əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında qanunvericilik normalarının, habelə beynəlxalq hüquq normalarının şəxsin ölkə hüdudlarından kənara çıxışına məhdudiyət (stop) qoyulmasının konkret hüquqi tənzimlənməsi təklif olunur.

Açar sözlər: Şəxsin ölkədən çıxışına məhdudiyət ("stop"), prosesual məcburiyyət, qətimkan tədbiri, inzibati icraatın təmini, inzibati icraatın dayandırılması

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası xalqın iradəsinin ifadəsi kimi qanunların aliliyini təmin edən hüquqi, dünyəvi dövlət qurmaq vəzifəsini ön plana çəkməklə yeni ictimai münasibətlər sistemində "şəxsiyyət-cəmiyyət-dövlət" formuluna əsaslanaraq, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarını prioritet məsələ kimi müəyyən edərək bütün istiqamətlərdə onların müdafiəsinə hüquqi təminat verir [1, s.3]. Bu təminatların realizəsinin hüquqi mexanizmləri isə Azərbaycan Respublikasının cinayət, cinayət-prosessual, inzibati və digər qanunvericiliklərində müəyyən edilmişdir. İnsan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının hüquqi təminatı ilə bağlı konstitusion müddəalar, həmçinin cinayət törətməkdə təqsiri olmayan şəxslərin cinayət prosesini həyata keçirən orqanların vəzifəli şəxs-

lərinin və ya hakimlərin özbaşına hərəkətləri ilə qanunsuz şübhə altına alınmasının, ittiham və ya məhkum edilməsinin, habelə onların hüquq və azadlıqlarının digər formalarda məhdudlaşdırılmasının yolverilməz olduğunu ehtiva edir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 28-ci maddəsində göstərilir ki, azadlıq hüququ yalnız qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada tutulma, həbsə alma və ya azadlıqdan məhrum etmə yolu ilə məhdudlaşdırıla bilər. İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında 4 noyabr 1950-ci il Konvensiyasının azadlıq və toxunulmazlıq hüququnu təsbit edən 5-ci maddəsi də analoji müddəaları nəzərdə tutaraq şəxsin azadlıqlarının qanunla müəyyən edilmiş qaydadan kənar üsul və vasitələrlə məhdudlaşdırılmasını ciddi qanun pozuntusu kimi nəzərdə tutur [5, 1].

Təhqiqat, istintaq, məhkəmə təcrübəsinin, habelə əməliyyat-axtarış fəaliyyəti nəticələrinin öyrənilməsi və təhlili göstərir ki, son dövrlər şübhəli və təqsirləndirilən, hətta cinayət prosesinin iştirakçısı olmayan şəxslərin, o cümlədən mülki hüquq münasibətləri iştirakçılarının ölkədən çıxışına müxtəlif əsaslarla, bəzi hallarda isə heç bir qanuni əsas və məhkəmə qərarı olmadan məhdudiyət (stop) qoyulur.

Hətta barəsində ölkədən çıxışına istər qanuni əsaslarla, istərsə də heç bir qanuni əsas və məhkəmə qərarı olmadan məhdudiyət (stop) qoyulmuş şəxslərə bu tədbir barədə heç bir məlumat verilməməsi, şəxslərin uzun müddət ondan xəbərsiz olması, bəzi hallarda isə ondan ölkə hüdudlarından çıxmaq istərkən hava limanlarında, digər nəqliyyat kommunikasiyalarında, mülki-hüquqi əqdlər bağlayarkən notariat orqanlarında, banklarda və digər yerlərdə xəbər tutması hallarına rast gəlinir.

İnsan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına kobud müdaxilə kimi qiymətləndirilən bu tədbirlər qanunsuz və əsassız olmaqla yalnız hüquqi nəticələr deyil, eyni zamanda bir sıra sosial, mənəvi-psixoloji, maddi və digər arzuolunmaz nəticələrə gətirib çıxarır. Ailəsi və ya dostları ilə turist səfərinə, yaxud sahibkarlıq fəaliyyəti ilə bağlı milyonlarla dəyəri olan kontrakt bağlamaq üçün mühüm tədbirə getmək istəyən şəxsin hava limanında və ya digər nəqliyyat kommunikasiyalarında saxlanılaraq ölkə hüdudlarından kənara buraxılmaması hallarında onların hansı mənəvi-psixoloji sarsıntılar keçirmələrini, əksər hallarda ağır maddi itkilərlə üzləşdiklərini, nəticədə uzunmüddətli depressiyaya düşərək hətta sağlamlıqlarını necə itirdiklərini təsəvvür etmək çətin deyildir.

Ona görə də bu arzuolunmaz halların qarşısının alınması və aradan qaldırılması məqsədilə şəxsin ölkə hüdudlarından kənara çıxışına məhdudiyət (stop) qoyulmasının hüquqi mexanizmlərinin dəqiq müəyyən edilməsinə və bununla bağlı mövcud qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır.

Qeyd olunan tədbirin qanuniliyini müəyyən etmək üçün onun hüquqi təbiətinə, yəni cinayət, cinayət-prosessual, inzibati, inzibati-prosessual məcburiyyət, qətimkan yaxud cəza tədbiri olma-

sına aydınlıq gətirilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 147-ci maddəsinə əsasən:

- cinayəti törətməkdə şübhəli olan şəxsə;
- ittiham elan edilməli olan şəxsə və ya haqqında seçilmiş qətimkan tədbirinin şərtlərini pozan təqsirləndirilən şəxsə;
- hökmün və ya məhkəmənin digər yekun qərarının icrası yerinə məcburi göndərilməsi və ya təyin olunmuş cəzanın digər cəza növü ilə əvəz edilməsi, həmçinin şərti məhkum etmənin, cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmənin, yaxud cəzanın çəkilməsinin təxirə salınmasının ləğvi məsələsinin həlli məqsədilə məhkuma prosesual məcburiyyət tədbiri qismində tutulma tətbiq oluna bilər.

Həmin maddənin tələbinə uyğun olaraq, barəsində tutulma tətbiq edilən şəxs azadlığının faktiki məhdudlaşdırıldığı vaxtdan tutulmuş hesab edilir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 147-ci maddəsinə əsasən, cinayət işi üzrə icraatda şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin qanuna zidd davranışının qarşısının alınması və hökmün icrasının təmin edilməsi məqsədilə həmin Məcəllənin 155.1-ci maddəsində göstərilən hallarda aşağıdakı qətimkan tədbirlərindən birini seçilə bilər:

- həbs;
- ev dustaqlığı;
- girov;
- başqa yerə getməmək barədə iltizam;
- şəxsi zəminlik;
- təşkilatın zəminliyi;
- polisın nəzarəti altına vermə;
- yetkinlik yaşına çatmayanı nəzarət altına vermə;
- komandanlığın müşahidəsi altına vermə;
- vəzifədən kənarlaşdırma [3, mad.147-154].

Eyni zamanda hadisənin cinayət hadisəsi olub-olmamasını, törədilmiş əməldə cinayətin əlamətlərinin olub-olmamasını, bu əməlin təqsirləndirilən şəxs tərəfindən törədilib-törədilməməsini, onun təqsirli olub-olmamasını müəyyən etmək üçün ittihamı həyata keçirən orqan CPM-nin 177-ci maddəsində nəzərdə tutulan məcburi istintaq hərəkətlərini apara, habelə 178-ci maddəsində

müəyyən edilmiş qaydada məcburi gətirmə qismində prosesual məcburiyyət tədbirlərini tətbiq edə bilər.

Cinayət təqibinin normal gedişini təmin etmək məqsədilə cinayət-prosesual qanunvericiliyi təqsirləndirilən şəxsin hüquq və azadlıqlarını məhdudlaşdıran digər tədbirlər də (mülki iddianı və cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş hallarda xüsusi müsadirəni təmin etmək məqsədilə əmlakı siyahıya alınmaqla onun üzərinə həbs qoyulması (mad. 248), poçt, teleqraf və digər göndərişlərin üzərinə həbs qoyulması, telefon və digər qurğularla aparılan danışıqların, rabitə və digər texniki vasitələrlə ötürülən məlumatların və başqa məlumatların ələ keçirilməsi (mad. 255-259 və s.)) müəyyən edir.

Azərbaycan Respublikasının 30 dekabr 2022-ci il tarixdə qəbul edilmiş və 2023-cü ilin fevralın 1-dən qüvvəyə minmiş Qanunu ilə Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsinə terrorçuluğa və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə çərçivəsində sanksiya tətbiq edilməli fiziki şəxslərin və qurumların ölkədaxili siyahıya daxil edilməsi üzrə icraatı nəzərdə tutan LX fəsil əlavə edilmişdir [4, mad.40].

Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 526-cı maddəsinə əsasən:

- terrorçuluq və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi əməllərinin törədilməsi, yaxud belə əməllərin törədilməsində hər hansı şəkildə iştirak etməsi və ya kömək göstərməsi, habelə həmin əməllərin törədilməsinə cəhd göstərilməsi, terrorçu olması, terrorçu qrupun (dəstənin, təşkilatın) yaradılmasında və ya fəaliyyətində hər hansı formada iştirak etməsi ilə bağlı əsaslı şübhələr olan fiziki şəxslər və qurumlar;

- onların birbaşa və ya dolaylı, təkbaşına və ya başqaları ilə birlikdə mülkiyyətində və ya nəzarətində olan qurumlar;

- həmin fiziki şəxslərin və qurumların adından, yaxud onların tapşırığı ilə fəaliyyət göstərən fiziki şəxslər və qurumlar.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada terrorçuluğa və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə çərçivəsində sanksiya tətbiq edilməli fiziki şəxslərin və qurumların məhkəmənin

qərarı ilə ölkədaxili siyahıya daxil edilərək onların "Hədəfli maliyyə sanksiyaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq aktivləri dondurulur, aktivlər, iqtisadi resurslar və ya maliyyə və digər əlaqəli xidmətlərlə təmin edilməsi qadağan edilir [10, mad.4].

Yuxarıda qeyd olunan cinayət-prosesual qanunvericiliyi normalarının məzmunundan görünməyən kimi onların heç birində şəxsin ölkədən çıxışına məhdudiyət ("stop") qoyulması prosesual məcburiyyət (mad.147), qətimkan tədbiri (mad.154) və ya məcburi istintaq hərəkəti (mad.176-178) kimi nəzərdə tutulmamışdır.

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 86-cı maddəsinə əsasən, inzibati xətanın qarşısını almaq, şəxsiyyəti müəyyən etmək, işlərə vaxtında və düzgün baxılmasını, inzibati xətalər haqqında işlərə dair qərarların icrasını təmin etmək məqsədilə inzibati xəta haqqında iş üzrə icraatı həyata keçirən səlahiyyətli vəzifəli şəxs gətirilmə, inzibati qaydada tutma, şəxsi axtarış, fiziki şəxsə olan əşyaları yoxlama, nəqliyyat vasitəsinə baxış, əşyaları və sənədləri götürmə, nəqliyyat vasitəsinin idarə olunmasından kənarlaşdırma, sərxoşluq vəziyyətini müayinə etmə, nəqliyyat vasitəsinin saxlama və onun istismarını qadağan etmə kimi inzibati təminat tədbirləri tətbiq edə bilər [11, mad.86].

Analoji qaydada Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi də cinayət törətməkdə təqsirli bilinərək məhkum olunmuş şəxsə məhkəmənin hökmü ilə ölkə hüdudlarından kənara məcburi çıxarma (mad.52), müəyyən müddətə və ya ömürlük azadlıqdan məhrum etmə (mad. 55, 57) növündə cəza təyin etməklə onun hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasını nəzərdə tutur.

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosesual Məcəlləsinin 40-cü maddəsinə əsasən mövcud vəziyyətin dəyişəcəyi təqdirdə ərizəçinin (iddiaçının) hüquqlarının qorunmasının (təmin və ya bərpa edilməsinin) mümkün olmayacağı və ya xeyli dərəcədə çətinləşəcəyi səbəbindən ilkin təcili tənzimləmənin zəruri olması, habelə ilkin məhkəmə araşdırması zamanı ərizəçinin maddi tələbinin mövcud olması ehtimalının müəyyən edilməsi hallarında məhkəmə müvəqqəti xarakterli müdafiə tədbirlərinin tətbiqi haqqında qərardad qəbul

edə bilər. Məhkəmənin qərarı ilə müvəqqəti xarakterli müdafiə tədbiri qismində cavabdehin üzərinə müəyyən hərəkətləri etmək və ya müəyyən hərəkətləri etməkdən çəkinmək, yaxud müəyyən hərəkətlərə dözmək barədə vəzifə qoyula bilər. Qanuni əsaslar olduğu hallarda məhkəmə üçüncü şəxslərin də üzərinə belə vəzifələr qoya bilər.

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 158.1-ci maddəsinə əsasən mülki və arbitraj icraatı prosesi zamanı aşağıdakı müvəqqəti təminat tədbirləri tətbiq edilə bilər:

- cavabdehdə və ya arbitraj mübahisəsi tərəfindən və ya digər şəxslərdə olan cavabdehə və ya arbitraj mübahisəsi tərəfinə məxsus əmlak üzərinə həbs qoymaq;

- müəyyən hərəkətləri etməyi cavabdehə və ya arbitraj mübahisəsi tərəfinə qadağan etmək;

- mübahisə predmetinə aid olan müəyyən hərəkətləri etməyi başqa şəxslərə qadağan etmək;

- əmlakı həbsdən azad etmək haqqında iddia təqdim edildikdə əmlakın satılmasını dayandırmaq;

- borclu tərəfindən məhkəmə qaydasında qanuniliyi barəsində mübahisə edilən tələbin icra sənədi üzrə alınmasını dayandırmaq;

- icrası mübahisəsiz qaydada aparılmalı olan tutulmalar üzrə qanuniliyi iddiaçı tərəfindən məhkəmə qaydasında barəsində mübahisə edilən tələbin icra sənədi və ya digər sənəd üzrə alınmasını dayandırmaq.

Qətnamənin icrasına möhlət verilməsi və ya onun hissə-hissə icra edilməsi, qətnamənin icra üsulunun və qaydasının dəyişdirilməsi icra üzrə icraatın dayandırılması, borclunun ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması, borclunun əmlakı üzərinə həbs qoyulması əsaslarını və qaydasını müəyyən edən Azərbaycan Respublikasının Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 231-ci maddəsinə əsasən işə baxmış hakim işdə iştirak edən şəxslərin ərizəsi üzrə tərəflərin əmlak vəziyyətinə və digər hallara əsasən qətnamənin icrasına möhlət verməyə və ya qətnaməni hissə-hissə icra etdirməyə, habelə onun icra üsulunu və qaydasını dəyişdirməyə haqlıdır.

Qanunun tələbinə əsasən, həmin ərizələrə məhkəmə iclasında baxılır. İşdə iştirak edən şəxs-

lər iclasın vaxtı və yeri haqqında xəbərdar edilir, lakin onların gəlməməsi məhkəmə qarşısında qoyulmuş məsələnin həll edilməsinə mane olmur.

“İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 21.2-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş əsaslara uyğun olaraq icra sənədi üzrə icraatın məhkəmələr tərəfindən dayandırılmalı olduğu hallarda icra üzrə icraatın dayandırılması borclunun ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması, borclunun əmlakı üzərinə həbs qoyulması məsələləri icra məmurunun təqdimatına əsasən həll edilir [9, madd.21].

Məhkəmələrin verdiyi icra sənədinə əsasən başlanmış icraat icra məmurunun olduğu yer üzrə məhkəmə tərəfindən, kommersiya məhkəməsinin verdiyi icra sənədinə əsasən başlanmış icraat isə həmin kommersiya məhkəməsi və ya icra məmurunun olduğu yer üzrə müvafiq kommersiya məhkəməsi tərəfindən dayandırılır.

Borclunun ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması, borclunun əmlakı üzərinə həbs qoyulması məsələlərinə icra məmurunun olduğu yer üzrə məhkəmə tərəfindən baxılır. İcra üzrə icraatın dayandırılması, borclunun ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması, borclunun əmlakı üzərinə həbs qoyulması haqqında təqdimatlara bu Məcəllənin 231.2-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada baxılır.

Məhkəmə borclunun əmlakı üzərinə həbs qoyulması haqqında təqdimata onun daxil olduğu vaxtdan 5 iş günü müddətində, qətnamənin icrasına möhlət verilməsi və ya onun hissə-hissə icra edilməsi, qətnamənin icra üsulunun və qaydasının dəyişdirilməsi haqqında ərizələrə və icra üzrə icraatın dayandırılması, borclunun ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması haqqında təqdimatlara onların daxil olduğu vaxtdan 10 iş günü müddətində baxılır.

“Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsində göstərilir ki, əməliyyat-axtarış tədbirlərinin tətbiqi ilə bağlı insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müvəqqəti məhdudlaşdırılmasına yalnız bu Qanunla müəyyən edilmiş qaydada cinayətlərin qarşısının alınması, onların açılması, məhkəmə, istintaq və ya təhqiqat orqanlarından gizlə-

nən, cəza çəkməkdən boyun qaçıran şəxslərin, itkin düşənlərin axtarışı zamanı yol verilə bilər [7, mad.4].

Göründüyü kimi, bu qanunvericilik sahəsi də şəxsin azadlıqlarının məhdudlaşdırılması imkanlarını yalnız cinayətlərin qarşısının alınması, onların açılması, məhkəmə, istintaq və ya təhqiqat orqanlarından gizlənən, cəza çəkməkdən boyun qaçıran şəxslərin, itkin düşənlərin axtarışının təmin edilməsi zərurəti ilə əlaqələndirir.

Regional və beynəlxalq səviyyələrdə cinayət, mülki, arbitraj işlərinə, habelə digər kateqoriyalı işlərə baxan Avropa Məhkəməsinin, o cümlədən Beynəlxalq Cinayət Məhkəmələrinin təcrübəsinin təhlili də insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılması ilə bağlı məsələlərə məhz bu mövqedən yanaşmaların olduğunu göstərir.

Beləliklə, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının bu və ya digər dərəcədə məhdudlaşdırılması ilə bağlı cinayət, cinayət-prosessual, inzibati, inzibati-prosessual, mülki-prosessual, əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında qanunvericilik normalarının, habelə beynəlxalq hüquq normalarının təhlili belə qənaətə gəlməyə əsas verir ki, bu məhdudiyyətlər yalnız müvafiq qanunda nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada həmin normalara istinad edilməklə əsaslandırılmalı və tətbiq olunmalıdır.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, hesab edirik ki, cinayət təqibinin və bununla bağlı əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin həyata keçirilməsi və digər məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqi zamanı şəxsin azadlıqlarının məhdudlaşdırılması, başqa sözlə,

onun ölkə hüduqlarından kənara çıxışına məhdudiyyət (stop) qoyulması imkanları yalnız cinayətlərin qarşısının alınması, onların açılması, məhkəmə, istintaq və ya təhqiqat orqanlarından gizlənən, cəza çəkməkdən boyun qaçıran şəxslə-

rin, itkin düşənlərin axtarışının təmin edilməsi zərurəti ilə əsaslandırılmalı və bu tədbir müvafiq qanunda nəzərdə tutulduğu hallarda yalnız məhkəmə tərəfindən müvafiq qanunla müəyyən olunmuş qaydada və müddətdə tətbiq olunmalıdır.

Bu məqsədlə Azərbaycan Respublikasının insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının bu və ya digər dərəcədə məhdudlaşdırılması zərurətinin yaranması hallarında onu tənzimləyən qanunvericilik (cinayət, cinayət-prosessual, inzibati, inzibati-prosessual, mülki-prosessual, əməliyyat-axtarış fəaliyyəti, icra haqqında qanunlar və s.) normalarında şəxsin ölkə hüduqlarından kənara çıxışına məhdudiyyət (stop) qoyulmasının tətbiqi əsasları, müddəti, bu tədbirə məruz qalan şəxslərin dairəsi və bütün bunlarla bağlı digər hüquqi mexanizmlərin dəqiqləşdirilməsi məqsədəuyğundur. Bu məqsədlə ölkə hüduqlarından kənara çıxışına məhdudiyyət (stop) qoyulmuş şəxslə bağlı aşağıdakı tədbirlərin görülməsinin qanunvericilik yolu ilə təsbit edilməsi təklif olunur:

- ölkə hüduqlarından kənara çıxışına məhdudiyyət (stop) qoyulmuş şəxsə 24 saat müddətində bu tədbirin tətbiqi barədə məhkəmə qərarının surəti göndərməlidir;

- şəxsin ölkə hüduqlarından kənara çıxışına məhdudiyyət (stop) qoyulma müddəti məhkəməyədək icraatın (təhqiqat, ibtidai istintaq) və ya məhkəmə icraatının müddətləri ilə məhdudlaşdırılmalıdır;

- şəxsin ölkə hüduqlarından kənara çıxışına məhdudiyyət (stop) qoyulma müddəti başa çatdıqda bu tədbirin ləğv edilməsi barədə qəbul edilmiş qərarın surəti 24 saat müddətində aidiyyəti şəxsə təqdim olunmalıdır;

- bu məsələlərlə bağlı digər qanunvericilik sahələrində uyğunlaşdırma aparılmalıdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. -Bakı, -2023.
2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. -Bakı, -2025.
3. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsi. -Bakı, -2025.
4. Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2023-cü il, № 1, mad.40.
5. Azərbaycan Respublikasının Mülki-Prosessual Məcəlləsi. -Bakı, -2022.
6. İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında 4 noyabr 1950-ci il Konvensiyası. -Bakı, -2023.

7. “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” AR Qanunu. -Bakı, -2020
8. Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti haqqında” AR Qanunu. -Bakı, -2019.
9. “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu. -Bakı, -2021.
10. “Hədəfli maliyyə sanksiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının 30 dekabr 2022-ci tarixli 782 VIQ №-li Qanunu.
11. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi. -Bakı, -2021.
12. M.D.Səlimov. Məhkəməyədək icraatın prosessual sənədləri. -Bakı, -2017.

Малик САЛИМОВ
Назакет САЛИМОВА

ПРАВОВОВЫЕ И СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УСТАНОВЛЕНИЯ ОГРАНИЧЕНИЯ («СТОП») НА ВЫЕЗД ЛИЦА ЗА ПРЕДЕЛЫ СТРАНЫ

РЕЗЬЮМЕ

В статье на фоне приоритетной охраны права и свободы человека и гражданина рассматривается вопросы, связанные с ограничением выхода из страны лиц, совершивших правонарушений, основы и порядки их применение.

Предлагается совершенствования соответствующих норм уголовного, уголовно-процессуального, административного, административно-процессуального, гражданско-процессуального законодательства, а также

Закона об оперативно-розыскной деятельности, регулирующие связанные с ограничением (стоп) выхода из страны лиц, совершивших правонарушений.

Ключевые слова: ограничения выхода из страны (стоп), процессуальное принуждение, меры пресечения, обеспечения административного производства, приостановления административного производства.

Malik Salimov
Nazakat Salimova

LEGAL AND SOCIO-PYSCHOLOGICAL ASPECTS OF RESTRICTING A PERSON'S EXIT FROM THE COUNTRY (“STOP”)

SUMMARY

The article provides an in-depth analysis of the restriction of the rights of individuals who have committed legal violations, including the imposition of a restriction (“stop”) on a person’s exit from the country, in the context of the priority protection of human and civil rights and freedoms.

It proposes specific legal regulations concerning the imposition of exit restrictions (“stop”) on individuals under the norms of criminal, criminal-procedural, administrative, administrative-procedural and civil-procedural legislation, as well as the legislation on operational-search activity and international legal norms.

Key words: Restriction on a person’s exit from the country (“stop”), procedural coercive measure, preventive measure, securing of administrative proceedings, suspension of administrative proceedings.